

esetben nemcsak a tapasztalatszerzést, hanem a hasonló irányultságú egyéni kísérletek összegzését, a tapasztalatok megerősítését is jelenti.

Jelentős szokásváltást jelent az, hogy a kísérletek beindításával az új tankönyv bevezetése nem egyszeri mozzanatban realizálódott, hanem fokozatosan történik. Így nem zárja ki más jellegű újító törekvések megvalósulását.

A már elkezdett kísérleteknek a következő tanévben megvalósítható kiszélesítése, amely a tanárok igényétől, választásától és vállalkozásától függ, olyan folyamatot indíthat el, amely az oktatás tartalmának eddigi statikusságával szemben a permanens vagy periodikus átértékelésből fakadó fejlesztés, a gyakorlatra épülő tantervi visszacsatolás nyilvánvaló dinamizmusának a természetessé tételét szolgálja. Ugyanakkor a sokszínűség igényének megalapozásával a tanári szabadságban gyökerező választás lehetőségét kínálja.

A kísérletek aránylag szűkkörű beindítása olyan lehetőséget kíván teremteni, amely alapja lehet a szakmai beszéd, az együtt-gondolkodás megerősödésének. Az eszköze-gyüttes ismertetése, a kezdeti benyomásoknak, a kipróbálás során felhalmozódó tapasztalatoknak, a teljesítménymérés és értékelés lehetőségeinek nyilvánossá tétele, szemináriumjellegű továbbképzés megszervezése a kipróbálás természetes velejárója.

Ezeknek a munkálatoknak a továbbgyűrűztetése függ a román reformtörekvések haladási ütemétől, amely jelentősen befolyásolhatja a tanárok vállalkozó kedvét. Lehet, hogy pusztán véletlen műve az, hogy Erdélyben egyetlen román, kísérletinek kinevezett iskola sincs az országos 10 közül, az információk pedig eléggé szűkkörűek ahhoz, hogy ezeknek a munkálatoknak megnyugtató modellértéke lehessen. Az önállóságigény pedig erőtlenné ahhoz, hogy ne az adott helyzet, hanem az alakítható jövőkép váljék meghatározóvá. Ebből a nézőpontból születnek azok a megállapítások, amelyek szerint soha nem lesz pluralizmus, alternativitás az oktatásban, sőt ennek az egyre fogyó magyarságnak fölösleges luxust is jelentene.

A valóság rövid vázolásával és a lehetőségek számbavételével azt a társadalmi és pszichikai összefüggésrendszert szerettem volna a fentiekben érzékeltetni, amelybe beágyazódik a magyar anyanyelvi oktatás múltja és jelene. S bár elég sok kételykeltő vonatkozása van a kérdéskörnek, mégis kiegészíteném: jövője is.

FÓRIS-FERENCZI RITA

A magyar nyelv tanításának új tanterve Romániában

A Collegium Transsylvanicum Alapítvány 1993 óta pályázatok egész sorát hirdet meg az oktatás különböző szintjein tankönyvek, taneszközök, kézikönyvek készítésére. Megtiszteltetés volt számukra, hogy az Alapítvány és az Oktatásügyi Minisztérium Magyar Nemzetiségi Főosztálya felkérésére elkészíthettük a magyar tannyelvű I-IV. osztályok számára az anyanyelvi nevelés tanterv-tervezetét, amelyet a Román Oktatásügyi Minisztérium – előzetes megvitatás után – az 1994-95-ös tanévtől kezdődően jóváhagyott. A tanterv-tervezetet Péterffy Lenke Júlia, Sántha Csilla és Tánczos Ibolya székelyudvarhelyi tanítónők készítették. A szakmai tanácsadást Toró Jolán, a székelyudvarhelyi Benedek Elek Tanítóképző magyartanára végezte. Az új tanterv nem alternatív, hanem egységesen és általánosan érvényes az I-VI. osztály számára. Alternatív irányultság csak az I. osztályos olvasástechnika alakításában mutatkozik meg: a tanító választhat a hangoztató-elemző-összetevő és a globális módszer között. A tanterv egészére kidolgozandó alternativitás még várat magára.

Lévén, hogy 1989 óta fokozottan figyelemmel kísérhetjük a magyarországi oktatásügy alakulását, fejlődését, eredményeit, a tanterv elkészítésénél egyrészt az 1978 óta érvényben levő általános iskolai nevelés és oktatás tervére, másrészt pedig az 1985 óta

érvényben levő alternatív tantervre, azaz a nyelvi, irodalmi és kommunikációs nevelési programra támaszkodhatunk. Magunkévá tettük azt a korszerű szemléletet, amely elismeri a tanulók nyelvhasználatban megnyilvánuló anyanyelvi tudását, és ezt a meglevő tudást fejleszti tovább oly módon, hogy az iskolai nevelés folyamatában a nyelvről és a nyelvhasználatról szerzett ismeretek, az anyanyelvi tudás szervesen beépüljenek a tanulók mindennapos nyelvhasználatába. Így folyamatosan tudatosul valamennyi gyerek nyelvi tevékenysége, elsősorban élőbeszéde, majd írásos szövegalkotása is.

Igyekezünk érvényesíteni azt a korszerű törekvést, amely az anyanyelv tanítását a személyiségfejlesztés és a beszédközpontú, nyelvhasználat-központú nyelvi nevelés szolgálatába állítja, anyanyelvi nevelésként körvonalazza. Képességek, készségek, jártasságok kialakításával a leendő felnőttet előkészíti az egyre növekvő szabadidő kulturált eltöltésére, az információáradatban való válogatásra, az írott és elektronikus sajtó kínálta műsorok érdeklődésüknek megfelelő követésére stb.

A program a nyelvhasználat-központúság szem előtt tartásával lehetővé teszi a hátrányos helyzetű kisiskolások felzárkóztatását.

Hogyne volnának kisgyerekeink – főleg a szórványvidékeken – hátrányos helyzetűek? Sokan a családban sem beszélnek elfogadható helyességgel az anyanyelvet.

A program abból a tényből indul ki, hogy az anyanyelvét beszélő kisgyerek ösztönösen birtokolja a legtökéletesebb jelrendszert, de beszédének továbbfejlesztése az iskola feladata, a továbbfejlesztés pedig nem a nyelvtani szabályok bemagoltatásával-visszamondatásával, hanem a szókészlet, a beszédtechnika, a szóbeli és írásbeli kifejezőképesség minél magasabb szintre való emelésével történik.

A nyelvi, irodalmi és kommunikációs program szemlélete, koncepciója bizonyosan segíteni fogja tanítóink továbbfejlesztő tevékenységét, a hátrányos helyzet megszüntetését éppen a személyre, csoportra szabott fejlesztő eljárásokkal. Ugyanakkor a tanterv lehetőséget ad egy másik fontos törekvésnek: a tehetséges gyerekekkel való megkülönböztetett foglalkozásnak.

A szellemi tevékenység mozgékonyága, a tanulás eredményessége egyenes arányban van az anyanyelvi műveltséggel. Ezért kell – a tanterv szerint is – nagy hangsúlyt fektetnünk a legkülönbözőbb kommunikációs helyzetek létrehozására, felismertetésére, s az ezeknek megfelelő életszerű és helyes szóbeli és írásbeli nyelvhasználat kialakítására. Így válik az anyanyelv a helyes gondolkodást, az élethelyzetnek megfelelő magatartást alakító tényezővé.

Tantervünkben minden osztály tananyaga 3 résztantárgyra osztva jelenik meg: olvasás, anyanyelvismeret, fogalmazás. Az I. osztályban csak két ilyen résztantárgy szerepel: az olvasás és az írás. A beszédművelést, a szóbeli kifejezőképesség fejlesztését nem tüntettük fel külön résztantárgyként, hanem megpróbáltuk beépíteni az anyanyelvi nevelés egészébe. Az egyes tantervi fejezeteknél feltüntettük a célokat, követelményeket. Szándékunk annak a tudatosítása, hogy az olvasás, az anyanyelvismeret és fogalmazás tanítását át kell fognia a beszédművelésnek, az utóbbinak jelen kell lennie minden anyanyelvi órán az I. osztálytól a IV. osztály végéig.

E sorok írói a Collegium Transsylvanicum Alapítvány pályadíjasaiként beszédművelési tanítói kézikönyv írásán dolgoznak, amellyel ezt a szemléletet szeretnék bevinni a tanítói köztudatba, hogy az anyanyelvi résztárgyak korszerű oktatása az anyanyelvi nevelés leginkább úgy valósulhat meg, ha a beszédtechnika és beszédalkotás – a beszédművelés e két fontos összetevője, alkotóeleme – szervesen épül bele a folyamat egészébe.

Tantervünk az I-IV. osztályban folyó anyanyelvi nevelés általános célkitűzéseit, feladatait a következőképpen fogalmazza meg:

Az anyanyelvi nevelés célja az I-IV. osztályban az ösztönös nyelvhasználat tudatosítása, vagyis az anyanyelv működési szabályainak fokozatos megismerése és alkalmazása beszédben és írásban.

Az elsődleges cél a tanulók meglévő nyelvi tudásának tervszerű gyarapítása és továbbfejlesztése során valósul meg.

Az anyanyelvi nevelés fontos feladatai közé tartozik:

1. az olvasásnak-írásnak mint a kommunikáció eszközének készségi szintre emelése;
2. nyelvi kifejezőképesség fejlesztése a beszéd tartalom árnyaltabb kifejezése céljából;

3. összefüggő beszéd- és írásképesség megalapozása;
4. a közlési helyzetekhez alkalmazkodó, tudatos szóbeli és írásbeli nyelvhasználati képesség fejlesztése;
5. a rendszerlátás képességének megalapozása;
6. a nyelvi normákat követő, beszédhelyzetekhez alkalmazkodó, a beszélő egyéniségének megfelelő megnyilatkozás bátorítása;
7. irodalmi ismeretek megalapozása;
8. az önálló ismeretszerzés módszereinek és technikájának elsajátítása;
9. a tanulók személyiségének alakítása: értelmi, érzelmi és akarati világuk gazdagítása.

E célok, feladatok megvalósítása csak az anyanyelvi nevelés követelményeinek betartásával lehetséges. A tanulók olyan szinten sajátítsák el az olvasást-írást, hogy az ismeretszerzés, az önművelés eszköze lehessen. Az olvasott szöveg elemzése, értelmezése járuljon hozzá a tanulók szövegértési képességének fejlesztéséhez. Ez teszi lehetővé a könyvből való ismeretszerzés technikájának elsajátítását. A tanult szavakat, szókapcsolatokat, kifejezéseket aktív, építő módon alkalmazzák beszédükben és írásbeli tevékenységük során. Fejlődjön a közlési helyzetekhez alkalmazkodó nyelvhasználati képességük. Ismerjék és tudatosan alkalmazzák a magyar nyelv alapvető nyelvtani fogalmait és helyesírási alapelveit. Az anyanyelvi nevelés egyik fontos (nem elhanyagolandó) feladata a gyermek olvasóvá nevelése, a világ képzeletbeli kitágítása, a gyermeki képzetek és a fantázia élményekkel való táplálása.

Az anyanyelvi (és főként az olvasási-irodalmi órák) tegyék lehetővé, hogy a kisiskolás gyermek:

1. válják nyitottá az élőszóban hallott és olvasott irodalmi élmények befogadására, a játékosságra, a kalandélményre, az irodalmi hősök helyzetének, sorsának, érzelmeinek, gondolatainak átélésére, a világ képzeletbeli átformálására;
2. a kíváncsiság, az élménykeresés és a megértés szándékával közeledjék a szokatlan, új, számára ismeretlen irodalmi jelenségekhez, kifejezésmódhoz, témához;
3. olvasmányai tegyék fogékonnyá a részvételre, az igazságra, az érzések, cselekedetek, gondolatok sokféleségére;
4. válják képessé a művekben megjelenített erkölcsi tartalmak, magatartások, eszmék, esztétikai értékek személyes értékelésére, a másság elfogadására is;
5. az olvasott művek alapján bátran alkosson véleményt a szereplőkről, helyzetekről (a tetszik-nem tetszik formától az árnyaltabb ítéletig). Véleményét példákkal támassza alá. Legyen képes mások véleményét átérezni, átgondolni, saját véleménye mellett kitarítani vagy azt módosítani;
6. a kiválasztott, elolvasott, megbeszélte olvasmányok ösztönözzék a gyermeket arra a felismerésre, hogy az olvasásnak minden életkorban egyéni értéke van: a belefeledkezés, a képzelet, az ön- és az emberismeret egyik forrása.

Valamennyi anyanyelvi tevékenység fontos feladata, hogy előmozdítsa a kisiskolás gyermek sokoldalú nevelését: gyarapítsa szókincsét, fejlessze beszédtechnikáját, kifejezőképességét (szóban és írásban egyaránt), szoktassa helyes kiejtésre, hanglejtésre, a nyelv esztétikai elemeinek megértésére és befogadására, szélesítse látókörét, bővítse ismereteit.

Az egyes osztályok tananyagrendszere a következő képpen épül fel: a tanterv megadja a heti és évi órakeretet, résztantárgyakra bontva, majd megfogalmazza az illető résztantárgy tanításának célját, követelményét, tartalmát és az értékelést. Példaként bemutatjuk a – terjedelmében legrövidebb – III. osztályos tantervet.

III. osztály

Heti és évi órakeret

Anyanyelvi nevelés: heti 6 óra; évi 204 óra

– Olvasás: heti 3 óra; évi 102 óra

– Anyanyelvismeret: heti 2 óra; évi 68 óra

– Fogalmazás: heti 1 óra; évi 34 óra

Beszédművelés

Olvasás

Cél: az olvasás és szövegértés képességének fejlesztése; szövegek elsődleges megértése, majd mélyebb tartalmi értékek (szövegelemző műveletek). A szövegben rejlő értékek (igazság-, erkölcsi és esztétikai értékek) felismerése tanítói segítséggel. A természetes beszéd ütemének megfelelő kifejező, folyamatos és szöveghű, hangos olvasási készség fejlesztése. Irodalmi ismeretek megalapozása nép- és műköltészeti alkotások olvasásával, elemzésével és összehasonlításával. A könyvekből tanulás képességének fejlesztése. A szóhasználat fejlesztése (szóban és írásban); szókincs gazdagítása és aktivizálása különböző beszédhelyzetben és szövegösszefüggésben. Az írás eszközi használatának fejlesztése. Az írás legyen a kommunikáció egyik eszköze.

Követelmény: – A tanuló olvasson némán, megszakítás nélkül kb. húsz sor terjedelmű, egyszerű szerkezetű és stílusú szépirodalmi szöveget, és kb. fél oldal terjedelmű ismeretterjesztő szöveget.

– Az olvasottak megértését bizonyítsa a szöveg tartalmához kapcsolódó feladatok megoldásával.

– Legyen képes szépirodalmi szövegek tagolására, lényeges gondolatok kiemelésére.

– Olvasson öt-hat mondatos, tartalmában ismert szöveget, helyes hanglejtéssel, a természetes beszéd ütemében, hangosan.

– Felolvasás közben érzékeltesse helyesen a hangkapcsolati törvényszerűségeket és a hangok időtartamát. Tartsa a kapcsolatot a hallgatósággal.

– Ismerje történelmünk néhány kiemelkedő eseményét és személyiségét az irodalmi szemelvényekből.

Ismerjen néhány fontos részletet a jelentősebb alkotók életpályájáról.

– Általános jellemzőik alapján ismerje fel az olvasott szövegek műfaját.

– Szerezzen versolvasási és versmondási tapasztalatot (legalább öt-hat vers megtanulása könyv nélkül).

– Tájékozódjék a könyvekben tartalomjegyzék segítségével.

– Legyen tagja a könyvtárnak, az olvasás váljon szokásává.

– Írása legyen áttekinthető, rendezett, lendületes.

– Másoljon írástechnikai hiba nélkül (kb. 8-10 sor).

– Írjon tollbamondás után egyszerű és bővített mondatokat.

– Az írás teljesítményének szintje érje el a 25-30 betűt percenként.

– Tudjon emlékezetből leírni rövid szövegeket.

– Alkosson önállóan szöveget kötött vagy szabad témáról (5-7 mondat).

– Használjon szinonimákat a megfelelő helyzetekben.

– Javítsa önállóan írásmunkáját.

Tartalom:

A) Olvasási készség fejlesztése:

– Év eleji felmérések: az olvasási készség szintje, olvasási tempó, olvasásbeszámoló az olvasottakról, az íráskészség szintjének ellenőrzése (másolás, tollbamondás, emlékezetből írás).

1. Olvasástechnika fejlesztése:

– A hangos olvasás gyakorlása változatos eljárásokkal.

– Az olvasási látómező tágítása.

– Az olvasás tempójának szabályozása.

– Olvasásszabályozás dinamikai szempontból (halk, középerős vagy hangos olvasás a mondanivalótól függően). A hanglejtés és hangerőváltás gyakoroltatása hangsorok, mondókák, versek, szövegrészek mondatásával vagy olvastatásával.

2. Szövegértés elmélyítése (elemzés, tagolás, a lényeg kiemelése és megfogalmazása); a köznapi- és irodalmi nyelv egymáshoz való viszonya (hasonlóságok, különbségek).

– Idő- és eseményszerkezet megismerése elbeszélő művekben; a cselekmény, a szereplők, a szerkezet, a bonyodalom, a megoldás.

– Nyelvi kifejezőeszközök felismerése adott művekben; hasonlat, megszemélyesítés, hangutánzó és hangulatfestő szavak, jelzős szerkezetek, játékoság, ismétlés.

a) Foglalkozás műalkotásokkal

Próza – a cím vizsgálata, új szavak, kifejezések értelmezése, az események színhelye, sorrendje, ideje, a szöveg tagolása (felbontás gondolategységekre), a szereplők magatartása, lényeges összefüggések kiemelése (tömörítés, bővítés), a szöveg alapgondolata (a tanuló mondja el vagy idézze), jellegzetes nyelvi kifejezőeszközök.

Vers – a cím vizsgálata, a vers hangulata, alapgondolata, versszakok, verssorok megfigyelése, a vers ritmusa, rímek felismerése, költői kifejezőeszközök.

Helyesejtési normához igazodó versmondás. A versmondás gyakorlása a fő- és mellékhangsúly megtartásával (utánmondás, felolvasás).

b) Foglalkozás népköltészeti alkotásokkal:

- A népköltészeti alkotások keletkezése és terjedése.
- A népköltészeti alkotások (közmondás, találós kérdés, népmese, népmonda, népdal) tartalmi és formai jellegzetességei.
- A népköltészeti és műköltészeti alkotások összehasonlítása (szerző-gyűjtő, nyelvhasználat, eseménysor stb.)
- Párbeszédok rögtönzése (dramatizálás, bábozás).

Könyv- és könyvtárhasználat:

- Irodalmi foglalkozások a könyvtárban.
- Kölcsönzés és tájékozódás a könyvtárban.
- Ismerkedés a szótárakkal, lexikonokkal.
- Adatgyűjtés önállóan meghatározott témához.
- Olvasmányi napló vezetése (cím, író, kiadó, pozitív szereplők, rövid tartalom – 5-6 mondat).
- Szövegtanulás önállóan és reprodukálás könyv nélkül; versek, mondókák, találós kérdések, közmondások: 3-4 mondatos szöveg.

B) Az írástechnikát fejlesztő gyakorlatok:

- Az olvasmányanyaghoz kapcsolódó szavak, szó szerkezetek írása adott szempontok szerint csoportosítva.
- Szavak lebontása és építése, szócsaládok gyűjtése.
- Kijelölt szavak helyettesítése szinonimákkal.
- Érdekes kifejezések memorizálása és alkalmazása.
- Tőmondatok bővítése, bővített mondatok szűkítése.
- Befejezetlen mondatok folytatása.
- Mondatok időrendi sorrendbe való állítása.
- Tartalmilag összefüggő mondatok.
- Válasz megfogalmazása adott kérdésre.
- Párbeszédes forma alkalmazása az írásmunkában.
- A szereplők, események, tulajdonságok felsorolása – ellentétes tulajdonságok megkeresése.
- Az írás lendületességének fejlesztése (verssorok, szövegek másolása, tollbamonadás utáni írása rövidülő idő alatt).
- Helyesírási normák alkalmazása az írásmunkában.

Értékelés: Folyamatos megfigyelés.

Szempontjai: műfajok felismerése, írástechnika, íráshasználat, nyelvi kifejezőeszközök ismerete, tartalmi összefüggések, olvasástechnika, helyesírás, szövegértés, esztétikai elvek, tájékozódás a könyvekben, pontos fogalmazás.

Anyanyelvismeret

Cél: A közlési helyzetekhez alkalmazkodó nyelvhasználati képesség fejlesztése. Az írásbeli nyelvhasználat tudatosítása. A helyesírás alapelveinek elsajátítása. Mondatfajták beépítése a beszédbe és írásba.

Követelmény: – A tanuló ismerje a beszéd és írás nyelvi elemeit.

- Ismerje fel és nevezze meg a szófaji kategóriákat.
- A tanult nyelvi elemekkel kapcsolatos helyesírási tudnivalókat ismerje és alkalmazza.

– Írásban alkalmazza a magán- és mássalhangzók helyesírásával kapcsolatos tudnivalókat.

– Mondatírásakor alkalmazza a mondatkezdő nagybetűt, a mondatvégi írásjeleket, valamint a vesszőt és kettőspontot.

– Nevezze meg a szótőt és toldalékot (beszédben és írásban).

– Ismerje meg az elválasztás (szótagolás) szabályait és alkalmazza azokat az írástevékenységben.

Tartalom: – Nyelvi ismeretek, nyelvi tapasztalatok felújítása és elmélyítése.

1. Szótan: – Ismerkedés a szófaji kategóriákkal (II. osztályos ismeretekre alapozva).

– A főnév fogalma, fajai és száma, tulajdonnevek helyesírása, a főnevek helyesírása (-ó, -ő, -ú végű főnevek), a -j és -ly helyes használata, a toldalékos főnevek mondatbeli szerepe, toldalékok helyesírása, a névelő használata főnevek előtt, képzett és összetett főnevek megfigyelése.

– Az ige fogalma, az igeidők, az igető személyragjai, igeragozás, múlt idejű igék helyesírása (szóelemző írásmód), igető és toldalékok az -ul, -ül, -ít végű igék helyesírása felszólító módban, az igekötős igék helyesírási esetei.

– A melléknév fogalma, fokozása, helyesírása (fokozott melléknevek, -j és -ly helyes használata). Rokon- és ellentétes értelmű melléknevek, pozitív és negatív tulajdonságokat jelölő melléknevek.

– A számnév fogalma, fajai, helyesírása, a számnevek és a keltezés.

2. Mondattan: A mondat a beszédben és írásban; a közlést kifejező mondatok tartalom szerinti felosztása. Mondatfajták rendszerezése, szereplők értékelése. Gyakorlatok a mondat felismerésére, tartalom szerinti helyes hanglejtésre a mondatvégi írásjeleknek megfelelően. Mondatfajták alkotása és alkalmazása különféle beszédhelyzetekben. A mondat szerkezete; a főrészek felismerése, a tömmondat és a bővített mondat, a bővítmények megismerése és felismerése, tömmondat átalakítása bővített mondattá (kérdések segítségével).

– A toldalékos szavak megfigyelése és helyesírása.

Értékelés: Folyamatos megfigyelés, a tanulói munkák állandó javítása és javíttatása.

Fogalmazás

Cél: Az összefüggő beszéd és írás fejlesztése különböző beszédhelyzetekben. A mondanivaló helyes elrendezése, megszerkesztése a tartalomnak megfelelően. Az írásbeli kifejezőképesség megalapozása önálló szövegalkotási gyakorlatok segítségével. Alkotó gondolkodás, képzelet, figyelem, érzelem művelése, csiszolása. Értelmi képességek mozgósítása, a képzelet aktivizálása. Esztétikai és helyesírási szempontok érvényesítése.

Követelmény: A tanuló ismerje a szerkesztés fontos elemeit, tudatosan alkalmazza a szerkesztés szabályait.

– Fogalmazzon tartalmilag összefüggő mondatokat.

– Szerkesszen kérdéseket a hallottakkal kapcsolatban (azokra vonatkozóan).

– Alkosson egyéni véleményt magatartásokról, jellembeli tulajdonságokról.

– Fogalmazzon (szóban és írásban) hat-hét tartalmilag összefüggő mondatot a megadott témának megfelelően.

– Írjon rövid elbeszélő fogalmazást és tudjon annak címet adni.

– Alkalmazza a téma hangulatának megfelelő nyelvi eszközöket.

– Tudjon tömöríteni megadott szöveget.

– Külső tulajdonságok megfigyelése alapján mutasson be (írjon le személyeket, tárgyakat, állatokat. A nyelvi normát követő, beszédhelyzetekhez alkalmazkodó, a beszélő egyéniségének megfelelő megnyilatkozás alapvető kommunikációs helyzetekben.

Tartalom: 1. Szóbeli kifejezés fejlesztése, szövegalkotás megalapozása:

– A szókinccs állandó gazdagítása és aktivizálása különböző beszédhelyzetekben és szóösszefüggésekben. A verbális kommunikáció nyelvi formáinak alkalmazása társas beszédhelyzetekben. Az illem tanulása: szabadidőben végezhető tevékenységre vonat-

kozóan, a jó megjelenés szabályai, az ajándékozás, telefonbeszélgetés. Mesék, történetek dramatizálása, a párbeszédes helyzetek beépítése. Kötetlen beszélgetés olvasmányokról, mesékről – véleménnyilvánítás.

2. Az írásbeli kifejezés fejlesztése:

- Az anyaggyűjtés, feldolgozás mikéntjének ismerete.
- Szóbeli és írásbeli feladatok megoldása – megállapítások, kérdések, véleménnyilvánítás.
- Szövegalkotás előkészítése mesék, történetek megfigyelésével, vizsgálatával: cím és tartalom kapcsolata, a mondatok tartalmi kapcsolódása, lényeges és lényegtelen gondolatok megkülönböztetése, a befejező mondatok vizsgálata, előzmény, követelmény, következmény, megfogalmazása (írásbeli rögzítése).
- A leírás előkészítése: külső és belső tulajdonságokat jelölő kifejezések gyűjtése és csoportosítása (külső-belső, pozitív-negatív).

3. Fogalmazás, szövegalkotás:

- Szóbeli szövegalkotás gyakorlása – olvasott mese, hallott vagy látott történet, esemény reprodukálása (vázlat alapján).
- Olvasott, látott vagy hallott mese, történet leírása az időrend betartásával.
- Szépirodalmi, népköltészeti vagy ismeretterjesztő szövegek tömörítése, a tételmondat, alapvető gondolat meghatározása.
- Rövid történet, elbeszélés alkotása önállóan.
- Rövid leírás alkotása a külső jegyek (tulajdonságok) megfigyelése alapján (élőlény, tárgy, kép).

Ertékelés: Folyamatos megfigyelés, megbeszélés, javítás.

Szemponyjai: szókincs, mondatszerkesztés, mondatkapcsolás, tömörítés, lényegkiemelés, a részek aránya, stílus, helyesírás, külalak.

Módszere: a tanulói munka rendszeres javítása és javíttatása.

TÁNCZOS IBOLYA – TORÓ JOLÁN

Horvát irodalmat a horvát gimnáziumokba

A Baranya megyei Pedagógiai Intézet „Naša Škola” (A mi iskolánk) 1992/2. számában megkíséreltem a pusztán tények szintjén elemezni a horvát irodalom viszonyát a horvát-szerb – ma horvát – tanítási nyelvű gimnázium esetében. Ezt az írást egészítem ki a következőkben.

Figyelembevételével, összegyűjtve azon tényezőket, amelyek nem egyeznek a mai horvát irodalom szellemiségével, eszmeiségével, első lépésként elengedhetetlen a meglévő tankönyvek átdolgozása, adaptálása, második lépésként újak szerkesztése, megírása, kiadása.

Ezzel kapcsolatosan meg kell vizsgálni a világirodalom oktatásának lehetőségét a horvát irodalom tantárgy oktatásának vonatkozásában, amely jelenleg a magyar irodalom tantárgy keretében valósul meg.

Középiskolai horvát irodalom tankönyveink általában követik az irodalomtörténet vezérfonalát egyes nemzetek irodalmát tekintve.

A horvát irodalom, miként minden európai irodalom is, két nagy részre osztható a régebbi korok és az újabb kor irodalmára.

Ez a felosztás tulajdonképpen társadalompolitikai szempontokon alapul.

A XIX. század jellegzetességeként ezeken a területeken kialakul a népek, nemzetek önazonosság-tudata. Az idő szelleme nemzeti újjászületés eszméjével erősíti a nemzet-tudatot irodalmi vonatkozásban az első nyelvemlékektől, a dubrovniki, dalmát írókon keresztül, az akkori kortárs irodalmárokig. A régebbi horvát irodalom az első nyelvemlékektől (X-XI. század) a XIX. század azon időszakáig terjed, amelyet általában „illír mozgalomnak” hívunk.